

Česká mariologická (a mariánská) bibliografie 1900–1910*

Štěpán M. Filip

Tato komentovaná bibliografie české mariologické a vůbec mariánské literatury z let 1900–1910 navazuje na naši obdobnou bibliografii české literatury o Matce Boží z 19. století a zároveň je jakýmsi mariánském „dvojčetem“ k christologické studii prof. Ctirada Václava Pospíšila.¹ Samotné komentované bibliografii předesíláme potřebný metodologický úvod.

1. METODOLOGICKÝ ÚVOD

Základním a dosud nepřekonaným pramenem bibliografických údajů o české katolické literatuře a v jejím rámci o mariologické a mariánské literatuře zůstává monumentální dílo Antonína PODLAHY a Josefa TUMPACHA, *Dějiny a bibliografie české literatury náboženské od roku 1828 až do nynější doby*, část I–V, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1912–1923. I přes svou rozsáhlost a účtyhodnost není však toto dílo zcela dokonalé a vyčerpávající, takže je potřeba doplňovat jeho údaje z jiných pramenů. Totéž lze ostatně říci i o naší bibliografii: přes veškerou dobrou snahu, kterou jsme vynaložili při její přípravě, jsme si velmi dobře vědomi, že k dokonalosti má hodně daleko a že v budoucnosti budou nutná její další doplnění.

Co se týká získávání údajů o životě a díle autorů naší bibliografie, první informace je možné získat z elektronického Souborného katalogu České republiky. Celkový přehled o katolické literatuře našeho období – a také v letech předcházejících i následujících – a údaje o některých

* Tato studie je výstupem grantového úkolu CMTF_2010_008. Chci upřímně poděkovat všem, kdo mi při jejím vzniku pomáhali: Mgr. Jiřímu Piáčkovi za vypracování knihovnické rešerše, pracovníkům knihovny Centra Aletti a Arcibiskupské knihovny v Olomouci a dalším.

¹ Srov. Ctirad Václav Pospíšil, „Prolegomena ke studiu české christologie 1901–1910, knižní produkce a příspěvky v ČKD: Doplnky k přehledu tvorby z 19. století,“ *Studia theologica* 14, č. 1 [47] (2012): 79–112.

autorech poskytuje obsáhlá kniha Martina C. PUTNY, *Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918*, Praha: Torst, 1998. Hesla o autorech, jejichž díla měla literární význam, nalezneme v mnohasvazkovém *Lexikonu české literatury*, sv. 1–4, Praha: Academia, 1985–2008. Studnici cenných informací o jezuitských autorech je kniha zesnulého jezuitského provinciála Jana PAVLÍKA, *Vzpomínky na zemřelé jezuity, narozené v Čechách, na Moravě a v moravském Slezsku od roku 1814*, Olomouc: Refugium, 2011. O těch publikačně činných kněžích, kteří patřili do olomoucké arcidiecéze, se píše v knize olomouckého arcibiskupa Jana GRAUBNERA, *Kněžské osobnosti: Medailony kněží Arcidiecéze olomoucké ve 20. století*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2010. Základní údaje o významnějších autorech s celospolečenským dosahem dává slovník Josefa TOMEŠE a kol., *Český biografický slovník XX. století*, I.–III. díl, Praha: Paseka; Litomyšl: Petr Meissner, 1999. Informace o některých jednotlivých autorech pak můžeme dále najít i v jiných publikacích.

Struktura naší komentované bibliografie je trojčlenná: Nejprve pojednáváme o původní české knižní tvorbě, tj. o mariologických a mariánských knihách v českém jazyce od českých autorů z let 1900–1910. Pak uvádíme přehled článků s mariánskou tematikou z *Časopisu katolického duchovenstva* [zkracujeme ČKD].² Obdobně jako prof. C. V. Pospíšil neuvádíme bibliografické údaje o člancích v jiných českých časopisech a odkazujeme v tomto smyslu na zmiňovanou Podlahovu a Tumpachovu bibliografii. Konečně třetí část je věnována překladové literatuře, tedy knihám či knížkám o Panně Marii od zahraničních spisovatelů, které byly ve sledovaném období přeloženy do češtiny.

V rámci jednotlivých částí pak postupujeme podle chronologického řádu, tj. podle roku vydání. V případě první části o původní knižní tvorbě je tento chronologický řád někdy přerušen v tom smyslu, že u jednoho autora referujeme hned i o jeho dalších dílech, vydaných v pozdějších letech. Literární díla v rámci jednotlivých částí průběžně číslováme (v první části přidělujeme autorovi více děl jen jedno číslo a jeho jednotlivá díla pak dále označujeme malými písmeny).

² Tento časopis je také přístupný v digitalizované podobě na webových stránkách KTF UK www.depositum.cz.

2. PŮVODNÍ ČESKÁ KNIŽNÍ TVORBA

1a. Leopold Kolísek, *Zda věřití Lurdům?* Brno: nákl. vlastním, 1900, 215 s. (NKP; KTF UK; MZK; Aletti; Bibliotheca dominicana Olomouc).³ Autor, kněz Leopold Kolísek (nar. 1859, zemř. 1922) – stejně jako jeho mladší bratr, kněz Alois Kolísek (známý především svou obhajobou Andreje Hlinky)⁴ – patřil k nejhrolivějším propagátorům lurdského zjevení Panny Marie a organizátorům poutí do Lurd u nás. První z jeho „lurdských“ publikací je zanícenou obhajobou věrohodnosti a vhodnosti lurdského zjevení. Není divu, že otázka položená jako titul knížky končí rozhodnou odpovědí: „Ano, Lurdům se musí věřit!“ (s. 214).

1b. Leopold Kolísek, *Lež a pravda o Lurdech: Odpověď časopisu „Pokrok“*, Brno: nákl. vlastním, 1903, 48 s. (NKP; KTF UK; VKO). Další apologie Lurd.

1c. Leopold Kolísek, *Poutní knížka první české pouti do Lurd r. 1903, konané za protektorátu J. M. nejdůstojnějšího Pána, Pana B. Korčiana...*, Brno: nákl. vlastním, 1903, 72 s. (VKO).

1d. Leopold Kolísek, *Projevy poutníků první české pouti do Lurd roku 1903*, Brno: nákl. vlastním, 1904, 63 s. (NKP).

1e. Leopold Kolísek, *První česká pouť do Lurd roku 1903*, Brno: [nákl. vlastním], 1904, 326 s. (NKP; KTF UK; Aletti).

1f. Leopold Kolísek, *Druhá česká pouť do Lurd roku 1907*, Brno: nákl. vlastním, 1908, 236 s. (NKP; KTF UK; Aletti). Další publikace, související s českými národními poutěmi do Lurd v roce 1903 a 1907, jejichž byl Leopold Kolísek jedním z hlavních organizátorů.

2a. František Šulc, *Májová pobožnost, t.j. 32 rozjímání o Marii Panně, královně nebe a země*, Knihovna svatého Vojtěcha 8, Homiletická část IV, Hradec Králové: nákl. vlastním, 1900, 121 s. (NKP; Aletti).

2b. František Šulc, *Májová pobožnost, t.j. 32 rozjímání o Marii Panně, pomocnici křesťanů*, Knihovna svatého Vojtěcha 10, Homiletická část VI, Hradec Králové: nákl. vlastním, 1901, 122 s. (NKP; Aletti).

2c. František Šulc, *Májová pobožnost: Dvě duchovní matky katolického křesťana, t.j. 32 rozjímání o Marii Panně a o svaté církvi na měsíc máj*, Knihovna svatého Vojtěcha 15, Homiletická část XI, Hradec Králové: nákl. vlastním, 1902, 151 s. (NKP).

2d. František Šulc, *Mater Admirabilis, t.j. třicet dvě rozjímání o nejdůležitějších poutních místech v zemích koruny Svatováclavské*, Knihovna svatého Vojtěcha 16, Hradec Králové: nákl. vlastním, 1903, 131 s. (NKP). Jak je patrné z názvů, autor (nar. 1851, zemř. 1921), doktor teologie a profesor teologie v královéhradeckém semináři, který publikoval četná homiletická a apologetická díla, se v těchto svých sbírkách májových kázání zastavuje u různých mariánských témat: v prvním souboru obecněji u různých aspektů Mariina tajemství více méně na podkladě etap Mariina života; v druhém souboru specifitěji u mariánského titulu *Pomocnice křesťanů*; v třetím souboru u vztahu mezi Pannou Marií a církví a v posledním souboru u mariánských poutních míst v našich zemích. Všechny knihy byly

³ Zkratky knihoven, kde se uvedené knihy nacházejí: Aletti = knihovna Centra Aletti v Olomouci; KTF UK = knihovna Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze; MZK = Moravská zemská knihovna v Brně; NKP = Národní knihovna ČR v Praze; VKO = Vědecká knihovna v Olomouci.

⁴ Srov. např. „Kolísek, Alois,“ in Jan Tomeš a kol., *Český biografický slovník XX. století*, II. díl, K–P, Praha: Paseka; Litomyšl: Petr Meissner, 1999, s. 108.

vydány v rámci *Knihovny svatého Vojtěcha*, jejímž byl František Šulc vydavatelem: jednalo se o edici teologických spisů popularizačního, pastoračního rázu.

3. František Bernard VANĚK, *Zdravas Maria lékem naší doby: Jedenatřicet májových rozjímání o královně nebes a srdci lidských*, Pelhřimov: Rudolf Rupp, 1900, 99 s. (NKP; KTF UP).⁵ Májová kázání na základě modlitby *Zdravas Maria*. Autor (nar. 1872, zemř. 1943), v době vydání knihy farář na Křemešniku a později pelhřimovský děkan, zakladatel homiletického časopisu *Kazatelna* (v roce 1902), je známý nejenom svými uveřejněnými sbírkami kázání, ale také literárními díly, především svým románem *Na krásné samotě* (1938).⁶

4a. Jan BĚLINA, *Lůrdy v roce 1901: Krátká výroční zpráva*, Slova pravdy: laciné čtení časové, roč. XII, č. 14, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1902, 16 s. (NKP). Autor tohoto drobného apologetického spisku (nar. 1869, zemř. 1929) je původcem mnoha knižních publikací, převážně apologetického a homiletického charakteru. Dílko bylo sepsáno, jak je uvedeno na titulním listě, podle německého zdroje.

4b. Jan BĚLINA, *Maria, útočiště hříšníkův: Májová pobožnost*, Olomouc: R. Promberger, 1907, 173 s. (NKP; KTF UP; MZK). V podtitulu je upřesněno, že tento soubor májových kázání byl vypracován „na témata Muzzarellova na základě Dilettoho *Il mese di maggio*“, tj. na základě májových kázání *Il mese di maggio* [Měsíc květen] od italského kněze a autora homiletických spisů Filippa Dilettoho, který v nich opět zpracoval starší kázání téhož názvu od jezuitů Alfonse Muzzarelliho (nar. 1749, zemř. 1813).

4c. Jan BĚLINA, *Maria v životě a ctnostech: Jedenatřicet májových promluv*, Praha: Cyrillo-Methodějské knihupectví Gustav Franci, 1910, 132 s. (NKP; KTF UK; Aletti). Jak napovídá název knihy, pojednává se v ní o celém životě Panny Marie – od jejího předurčení a neposkvrněného početí až po konec jejího života a její stálou přítomnost v církvi – a v tomto rámci o vzoru jejích ctností. Na titulní straně knihy je uvedeno, že byla vypracována „na francouzském podkladě“, který však dále není blíže specifikován.

5a. František JANOVSKÝ, *Mater admirabilis: Sváteční kázání Mariánská*, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1902, 64 s. (NKP). Soubor kázání na hlavní mariánské svátky od plodného autora homiletických a hagiografických spisů (nar. 1860, zemř. 1918).

5b. František JANOVSKÝ, *Immaculata: Sváteční kázání Mariánská*, Brno: Benediktinská knihtiskárna, 1904, 88 s. (NKP; Aletti). Další soubor kázání na mariánské svátky.

6. Julius KOŠNÁŘ, *Legendy o Panně Marii, založené na lidových pověstech slovanských*, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1902, 42 s. (NKP; VKO). Literární zpracování mariánských legend od kněze a plodného náboženského spisovatele (nar. 1862, zemř. 1934).⁷

7. Sigismund BOUŠKA, *Mirjam – Maria: Výklad litanie loretanské*, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1903, 335 s. (NKP; VKO; Arcibiskupská knihovna Olomouc; Bibliotheca dominicana Olomouc). Soubor 32 májových kázání, vynikajících učeností a básnickou formou, od známého básníka a benediktinského kněze

⁵ Anotace ČKD 1900, s. 240, 360.

⁶ Srov. Martin C. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848–1918*, Praha: Torst, 1998, s. 556–559; Blahoslav DOKOUPIL, „František Bernard Vaněk,“ in *Lexikon české literatury*, sv. 4/II, U–Ž, Praha: Academia, 2008, s. 1223–1225.

⁷ Srov. Jiří OPELÍK, „Julius Košnář,“ in *Lexikon české literatury*, sv. 2/II, K–L, Praha: Academia, 1993, s. 876–877.

Sigismunda Boušky (nar. 1867, zemř. 1942),⁸ představitele Katolické moderny.⁹ Tomu odpovídá i umělecká, „secesní“ podoba knihy.

8. Barthold Josef HEJHAL,¹⁰ *Maria, Matka dobré rady*, 6. vyd., Praha: nákl. vlastním, 1903, 480, xxxii s. (NKP).

9. Florian Ferdinand BŘEZINA, *Jubilejní korunka z 12 hvězd P. Marie ... 1854–1904*, Jindřichův Hradec: [s.n., 1904]. 20 s. (NKP). Mariánské básně od kněze a básníka (nar. 1849, zemř. 1915), autora dalších sbírek náboženské poezie. Básně byly vydány u příležitosti padesátého výročí vyhlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie.

10. Jan Nepomucký JINDRA, *Já jsem Neposkvrněné početí*, Hradec Králové: nákl. vlastním, 1904, 23 s. (NKP). Z podtitulu knížky je patrné, že se jedná o písemný záznam řeči, kterou její autor, kněz a profesor pastorální teologie v královéhradeckém semináři (nar. 1863, zemř. 1930), pronesl „u Studánky“ dne 10. července 1904.

11. LITERÁRNÍ JEDNOTA BOHOSLOVCŮ OLOMUCKÝCH, *Matce Boží: Almanah* [sic!]: *Na oslavu 50-letého jubilea prohlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Marie Panny*, ed. Leopold Reček, Adolf Jašek a Ladislav Zamykal, Olomouc: Literární jednota bohoslovců olomouckých, 1904. 140, [iv] s. (MZK; VKO; Aletti). Sborník vydaný olomouckými seminaristy u příležitosti padesátého výročí vyhlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie (samotná dogmatická formulace bl. Pia IX. je citována v úvodu na s. 5). Vedle básnických a hudebních skladeb obsahuje studie z biblistiky (Petr Bartošík: „Marianská starozákonní proroctví a akomodace“ [s. 31–46]; Bedřich Vašek: „Panna Maria předobrazena ve Starém zákoně“ [s. 47–54]; Adolf Jašek: „Panna Maria v Novém zákoně“ [s. 55–66]; Josef Foltýnovský: „O jméně Maria“ [s. 67–70]), z patrologie a dějin dogmatu (Robert Váňa: „Immaculata u sv. Otců a ve stoletích pozdějších“ [s. 9–16]; Arnošt Kolář: „Víra východní církve [sjednocené a nesjednocené] v Neposkvrněné početí Bohorodičky“ [s. 25–27]), z liturgiky (František Fabiánek: „O svátku Neposkvrněného početí bl. Panny Marie“ [s. 17–24]; František Xav. Valach: „Historie tří nejznámějších modliteb mariánských“ [Zdravas Maria, Anděl Páně a litanie loretánské; s. 85–90]) a ze sociologie (Václav Fraité: „Sociální pozhledání kultu mariánského“ [s. 91–97]), ale také pojednání o mariánské ikonografii (Karel Stuchlý: „Panna Maria v katakombách“ [s. 105–107]; Antonín Číhal: „Studie z ikonografie mariánské“ [s. 111–115]) a o mariánském literárním zpracování (Leopold Reček: „Rostlinstvo v lidových pověstech o Panně Marii“ [s. 71–81] a „Lidový názor o Panně Marii v koledě“ [s. 117–133]; Rudolf Kužela: „Úcta Adama Mickiewicze k Panně Marii“ [s. 99–104]). Jedná se o studentské práce, které nicméně nepostrádají odbornou úroveň. Někteří z přispěvatelů se stali později známými na poli teologické vědy: tak Bedřich Vašek (nar. 1882, zemř. 1959) v oblasti křesťanské sociologie¹¹ a Josef Foltýnovský (nar. 1880, zemř. 1936) v pastorální teologii. Kniha vyniká krásnou, „secesní“ úpravou a je doplněna mnohými obrazovými přílohami.

12. Jan Křtitel PAULY, *Populární a praktické úvahy mariánské o litanii loretánské*, Sběrka praktických spisů bohoslovných, 4, Praha: J. Koták, 1904, 331 s. (NKP; KTF UP; MZK).

⁸ Srov. např. Dalibor HOLUB, „Sigismund Bouška,“ in *Lexikon české literatury*, sv. 1, A–G, Praha: Academia, 1985, s. 282–283.

⁹ O Katolické moderně srov. zvláště *Zajatci hvězd a snů: Katolická moderna a její časopis Nový život (1896–1907)*, ed. Roman Musil a Aleš Filip, Praha: Argo, 2000. Součástí této knihy je také studie „Sigismund Bouška“ od Hany Klínkové (s. 161–180).

¹⁰ Nar. 1846, zemř. 1933.

¹¹ Srov. Jan GRAUBNER, *Kněžské osobnosti*, Olomouc: MCM, 2010, s. 134–136.

Autor (nar. 1869, zemř. 1944),¹² arciděkan u Sv. Václava v Praze na Smíchově a pražský arcibiskupský vikář, patřil ve své době k vůdčím osobnostem církevního a společenského života. Jeho publikační činnost – stejně jako jeho působení vůbec – byla rozsáhlá a různorodá.¹³ Jeho pojednání o lořetských litaniích, vydané v edici *Sbírka praktických spisů bohoslovných*, kterou sám redigoval, je podle titulního listu zpracováno „dle Johanna Evangelisty Zöllnera“.

13a. Alfons PRYČ, *Neposkvrněná Panna Matka Boží Maria*, Olomouc: Marie Nedomová, 1904, 83 s. (VKO).

12b. Alfons PRYČ, *Důstojnost Matky Boží a čest jí příslušící: Proč, jak a čím máme ctít Matku Boží, Pannu Marii*, Knihovna Kazatele 21, Olomouc: R. Promberger, 1908, 194 s. (NKP; KTF UP; Aletti; Arcibiskupská knihovna Olomouc).¹⁴

13c. Alfons PRYČ, *Dvě světla nebeská čili božské Srdce Pána Ježíše a neposkvrněné Srdce Panny Marie: Modlitební, rozjímavá a poučná kniha pro katolíky každého stavu*, Olomouc: M. Nedomová, 1907, 324 s. [malého formátu]¹⁵ (NKP; II. vyd.: VKO; Arcibiskupská knihovna Olomouc). Dvě sbírky mariánských kázání a modlitební knížka od plodného autora homiletických spisů a překladatele (nar. 1866, zemř. 1949), který sám sebe představuje jako faráře v Horní Hynčíně v Olomoucké arcidiecézi. Modlitební knížka obsahuje vedle známých i méně známých modliteb k Panně Marii (a k Božskému Srdci Páně) i úvodní „čast poučnou“, kde se také pojednává o účtě k Srdci Panny Marie.

14. František REYL, *Jubileum mariánské a Lurdy: Apologetické studie, Časové úvahy*, roč. VIII, č. 12, Hradec Králové: [s.n.], 1904, 36 s. (NKP). Apologetické dílko od významného kněze, rektora semináře v Hradci Králové a tamějšího profesora křesťanské sociologie, autora četných apologetických a sociologických publikací (nar. 1865, zemř. 1935).¹⁶

15. *Almanach Mariánský vydaný na památku Mariánského kongresu v Praze 1905*, ed. Antonín Podlahy, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1905. 232 s., [4] obr. příl. (NKP; Aletti). Almanach byl publikován u příležitosti tehdy i později obvyklého a velmi preferovaného projevu mariánské úcty, tj. mariánského kongresu.¹⁷ Redaktorem sborníku byl významný učenec a pozdější pražský světitel biskup Antonín Podlahy (nar. 1865, zemř. 1932).¹⁸ Vedle mariánských básní a dalších literárních děl obsahuje národopisné, literární, hudební, sociologické (studie „Vliv ideje mariánské na denní tisk“ od Františka Reyla [s. 136–145]) a jiné studie. Z teologického hlediska jsou důležité následující příspěvky: poměrně obsáhlá studie významného biblisty Jana Lad. Sýkory „Učení o neposkvrněném početí Panny Marie ve spojení se základními pravdami zjevení a s dílem vykupitelským“ (s. 5–31), taktéž obsáhlé uměleckohistorické pojednání „Panna Maria v starším českém umění výtvarném: Nástin mariánské ikonografie“ od samotného Antonína Podlahy (s. 78–110), dogmatická studie „Panna Maria v prozřetelnosti božské“ od

¹² Zemřel v klášteře v Zámukách u Kolína, kam byl v roce 1942 internován nacisty.

¹³ Srov. např. „Pauly, Jan,“ in Jan TOMĚŠ a kol., *Český biografický slovník XX. století*, II. díl, K–P, Praha: Paseka; Litomyšl: Petr Meissner, 1999, s. 528.

¹⁴ Anotace v ČKD 1908, s. 316.

¹⁵ Kniha se ještě dočkala druhého vydání v roce 1913.

¹⁶ Byl také redaktorem ediční řady *Časové úvahy*, v níž knížka vyšla.

¹⁷ Na konci knihy (s. 231) je otištěn příspěvek kardinála Rafaela Merry del Val, státního sekretáře sv. Pia X., obsahující požehnání tohoto papeže.

¹⁸ O biskupovi Podlahovi srov. zvláště Jan LEBEDA, *Sváteční člověk: Život biskupa Antonína Podlahy (1865–1932)*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1965.

známého jezuitského teologa Františka Žáka¹⁹ (s. 119–133) a historické příspěvky „Vývoj kultu mariánského v Koruně české“ od Josefa Vávry (s. 149–160) a „Pan Bedřich z Donína, poutník lorettanský“ od Isidora Zahradníka²⁰ (s. 161–165). Kniha je vybavena početným obrazovým doprovodem.

16. Antonín LENZ, *Kázání mariánská*, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1905, 292 s. (NKP; KTF UP; Aletti; Arcibiskupská knihovna Olomouc).²¹ Sbírka kázání na mariánské svátky od probošta vyšehradské kapituly a jednoho z nejvýznamnějších českých teologů XIX. století (nar. 1829, zemř. 1901).²² Dílo bylo vydáno posmrtně: proto je také uvedeno autorovou fotografií a jeho stručným životopisem od Dr. Jakuba Brázdy, což představuje cenný příspěvek k poznání jeho osobnosti.

17. Láďa MAŘÁK, *Vznik dogmatu o neposkorněném počtu Panny Marie*, Praha: Karel Pelant, 1905, 31 s. (NKP; KTF UK; VKO). Protikatolický pamflet od člena Volné myšlenky.

18a. *Pod praporem Mariánským: Stanovy, obyčeje a modlitby Mariánských družin*, ed. OO. Tovaryšstva Ježíšova, Praha: Mar. družina mužů a jinochů u sv. Ignáce, 1905, 128 s. [malého formátu] (Aletti). Podtitul této knížky, připravené jezuitu, pod které Mariánské družiny od svého počátku spadaly, vypovídá uspokojivě o jejím obsahu. Z doktrinálního hlediska zasluhuje pozornost úvod knížky: „Účel mariánských družin a jejich historický vývoj“ (s. 3–29). Knižka se dočkala mnoha dalších vydání.²³

18b. *Pod praporem Královny nebes: Dějiny, zřízení a pobožnosti mariánských družin*, ed. Leopold Škarek, Brno: Benediktinská tiskárna, 1909 (MZK); 2. vyd.: Velehrad: Mariánská družina jinochů, 1909, 253 s. [malého formátu] (NKP; VKO; Aletti); 3. vyd.: Velehrad: Mariánská družina jinochů, 1910, 276 s. [malého formátu] (Vlastivědné muzeum Kyjov). Obdobná knížka jako knížka předcházející, více méně stejného obsahu, avšak širšího rozsahu. Jejím editorem byl jezuita (a pozdější provinciál jezuitů u nás) Leopold Škarek (nar. 1874, zemř. 1968).²⁴ Z naukového aspektu je opět pozoruhodnější úvod: „Z letopisů Mariánských družin“. I tato knížka byla později vícekrát znovu vydávána.²⁵

19. František Xaver VANĚČEK, *Zlaté jubileum Mariánské*, Slova pravdy: laciné čtení časové, roč. 14., č. 18, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba, 1905, 16 s. (NKP).

¹⁹ O Františku Žákovi (nar. 1862, zemř. 1934) srov. Jan PAVLÍK, *Vzpomínky na zemřelé jezuitu*, Olomouc: Refugium, 2011, s. 181–192.

²⁰ Isidor Zahradník (nar. 1862, zemř. 1934), vlastním jménem Bohdan, byl strahovským premonstrátem, který však později vystoupil z katolické církve a stal se jedním za zakládajících členů Čsl. církve husitské. Srov. např. „Zahradník, Bohdan,“ in Tomeš a kol., *Český biografický slovník XX. století*, III. díl, Q–Ž, s. 539. Za jeho apostazi se nabídl Bohu v oběť Jakub Kern (nar. 1897, zemř. 1924), premonstrát z rakouského Gerasu, dnes blahorečený.

²¹ Anotace ČKD 1905, s. 178–179.

²² Srov. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848–1918*, s. 184; Tomáš VEBER, *Teolog – polemik Antonín Lenz (1829–1901): Počátky teologické antropologie v českých zemích v 19. století*, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2008.

²³ Tak v roce 1909 vyšlo již její páté vydání.

²⁴ O tomto jezuitovi srov. Bernard PITRŮN, *Jadrné memento: Životopisný nástin českého provinciála Leopolda Škarka SJ (1874–1968)*, Olomouc: Refugium, 2008; PAVLÍK, *Vzpomínky na zemřelé jezuitu*, s. 381–388.

²⁵ Podle údajů, které jsme měli k dispozici, se jeví, že jejím posledním vydáním je vydání deváté z roku 1938.

Drobné dílko od kněze a plodného náboženského spisovatele (nar. 1859, zemř. 1937) o padesátém výročí vyhlášení dogmatu o Neposkvrněném početí Panny Marie.

20. Vilém ONDRÁČEK, *Diivotvorná Matka Boží, královna Moravy, na Sv. Kopečku*, Olomouc: Kostel na Sv. Kopečku, 1907, 84 s. (NKP; VKO).²⁶ Autor, strahovský premonstrát (nar. 1876, zemř. 1951), pojednává v této knize nejprve o mariánské účtě obecně (s. 7–12) a o mariánské účtě v premonstrátském řádu (s. 12–22) a pak o dějinách mariánského poutního místa na Sv. Kopečku u Olomouce (s. 23–47). V další části knihy popisuje toto poutní místo (s. 47–66) a poutě na ně (s. 66–67).

21. *Sborník Mariánských družin ve vlastech slovanských*, ed. Mariánská družina mužů a jinochů u sv. Ignáce v Praze, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba – nákl. vlastním, 1907, 192 s. (NKP; KTF UP; VKO; Aletti; Arcibiskupská knihovna Olomouc).²⁷ Hlavním obsahem sborníku jsou zprávy o jednotlivých Mariánských družinách, rozvržené podle osmi slovanských zemí, kde družiny působily, a v jejich rámci podle 32 měst, kde měly sídlo. Vedle informací o současném působení družin obsahují mnohdy i přínosné historické údaje. Z vědeckého hlediska je zřejmě nejcennější příspěvek již výše zmíněného Josefa Vávry „Mariánská družina jinochů a mužů u sv. Ignáce“ (s. 7–28), v němž je vylíčen vznik družiny v Praze v roce 1573 a její další osudy. Zmiňované zprávy jsou proloženy mariánskými básněmi a písněmi. V závěru knihy (s. 161–189) jsou články o společných akcích družin.

22. Jan PTÁČEK, *Řeči mariánské*, Pelhřimov: „Kazatelna“, 1907, 171 s. (NKP; VKO).²⁸ Soubor 31 mariánských promluv zpracovaných na základě kázání cizích kazatelů.

23. Klement MARKRAB, *Matka Boží, pomocnice křesťanů: Třicet dva výklady k májové pobožnosti*, Hlasy katolického spolku tiskového, Praha: Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franc, 1908, 119 s. (NKP; KTF UK). Soubor májových kázání od kněze a autora nemálo kazatelských příruček (nar. 1842, zemř. 1908).

24. Cyrill SLÁDEČEK, *Lourdy a jejich význam pro naši dobu: Úvahy jubilejní*, Olomouc: nákl. vlastním, 1908, 58 s. (NKP; Bibliotheca dominicana Olomouc).²⁹ Soubor šesti úvah o lurdském zjevení Panny Marie, vydaný u příležitosti jeho padesátého výročí (Lurdy ve vztahu k nadpřirozenému, víře, naději, lásce, pokání a křesťanskému životu).

25. JAN VODŇANSKÝ, *Traktát o početí přecistém a neposkvrněném důstojné P. Marie*, ed. Antonín Podlaha, Praha: nákl. vlastním [editora], 1908, iv, 36 s. (NKP; KTF UK).³⁰ P. Jan Vodňanský (nar. ca 1460, zemř. po 1534), františkán přísné observance (zvaný proto také Jan Bosňák Vodňanský), horlivý bojovník proti kališníkům a českým bratřím,³¹ vydal tento traktát v roce 1509. Je psán formou dialogu mezi „Janem“, františkánem, horlivým zastáncem Mariina neposkvrněného početí, a dominikánem „Hendrychem“, jeho odpůrcem. Antonín Podlaha připravil jeho edici na základě dvou rukopisů v Univerzitní knihovně v Praze, kam se dostaly z jezuitské koleje v Českém Krumlově.

²⁶ Anotace ČKD 1907, s. 517.

²⁷ Anotace ČKD 1907, s. 213.

²⁸ Anotace ČKD 1907, s. 416.

²⁹ Anotace ČKD 1908, s. 263.

³⁰ Anotace ČKD 1908, s. 682.

³¹ Srov. Emil PRAŽÁK, „Jan Bosňák Vodňanský,“ in *Lexikon české literatury*, sv. 1, A–G, s. 279–280.

26. Jan MOTTL, *Život Panny Marie v obrazech: Promluvy k májové pobožnosti*, Knihovna Kazatele 31, Olomouc: Promberger, 1910, 127 s. (NKP).³² Sbírka 31 májových kázání od autora a překladatele homiletických spisů (nar. 1881, zemř. 1945).

27. Antonín REJZEK, *Maria zahrada uzavřená – „hortus conclusus“: Výklady k májové pobožnosti*, Holešov: Grafický ústav Zaorálka a Tučka, 1910, 132 s. (NKP; VKO; Aletti). Soubor májových kázání od plodného jezuitského autora Antonína Rejzka (nar. 1844, zemř. 1920),³³ ve kterých rozvíjí tradiční metaforické označení Panny Marie jako „uzavřené zahrady“, převzaté z Písně písní (4,12). Z podtitulu je zjevné, že tato kázání byla nejprve otištěna na pokračování v časopise *Hlasy Svatohostýnské*.

28. Antonín THEIN, *Srdce naše podle srdce Panny Marie: Třicet a dva májových kázání*, Homiletická knihovna 14, Praha: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba, 1910, 310 s. (NKP; KTF UK). Soubor májových kázání od kněze a spisovatele (nar. 1870, zemř. 1944), který byl spojen s Katolickou modernou a byl známý především svými humoristickými romány.³⁴

3. PŘEHLED STUDIÍ A ČLÁNKŮ Z ČKD 1901–1910

1. Antonín PODLAHA, „Kdy byla ke «Zdravas Maria» přidána slova: «Ježíš, Svatá Maria atd.»?“ ČKD (1903): 347.

2. Antonín PODLAHA, „Nové domněnky o vzniku písně «Bogarodzica»,“ ČKD (1903): 456–458.

3. Antonín PODLAHA, „Nos cum prole pia benedicat virgo Maria,“ ČKD (1904): 66.

4. Antonín PODLAHA, „Učení o neposkvrněném početí Panny Marie v Čechách před prohlášením učení toho za dogma,“ ČKD (1904): 472–494, 553–569, 638–642; (1905): 39–45, 135–144.

5. Adolf ŠPALDÁK,³⁵ „Řečti Otcové církevní o neposkvrněném početí P. Marie,“ ČKD (1905): 11–16, 160–163, 329–337, 459–464, 700.

6. Adolf ŠPALDÁK, „K důkazům neposkvrněného početí Panny Marie,“ ČKD (1905): 464–465.

³² Anotace ČKD 1910, s. 591.

³³ Je autorem především apologetických, životopisných a vůbec historických knih (životopisu sv. Anežky České, sv. Františka Xaverského, sv. Edmunda Campiana, Bohuslava Balbína aj.). Srov. PAVLÍK, *Vzpomínky na zemřelé jezuitu*, s. 102–110.

³⁴ Srov. Petr ŠISLER, „Antonín Thein,“ in *Lexikon české literatury*, sv. 4/I, S–T, Praha: Academia, 2008, s. 903–904.

³⁵ Nar. 1877, zemř. 1955, jezuita, filosof a teolog, redaktor časopisu *Acta Academiae Velehradensis* (1911–1924) a blízký spolupracovník A. C. Stojana. V roce 1921 opustil jezuitský řád a v roce 1928 i řady diecézního kněžstva. Srov. PUTNA, *Česká katolická literatura 1848–1918*, s. 237–238; Milan DAŇHEL, „Adolf Špaldák,“ in *Slovník českých filozofů*, ed. Jiří Gabriel, Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 570; Pavel AMBROS, *Svoboda k alternativám: Kontinuita a diskontinuita křesťanských tradic*, Olomouc: Refugium, 2008–2009, s. 493, pozn. 1353.

7. Josef VAJS,³⁶ „Úcta neposkvřněného početí B. Marie P. v liturgických knihách hláholských,“ ČKD (1905): 1–6.

8. Karel VRÁTNÝ,³⁷ „Panna Maria v literatuře katolického Islandu,“ ČKD (1905): 25–32, 228–235, 438–444, 623–638.

9. Adolf ŠPALDÁK, „Námítky ruských theologů proti nauce o neposkvřněném početí Panny Marie,“ ČKD (1906): 50–56, 100–106.

10. Adolf ŠPALDÁK, „Čemu učí východní Otcové církevní o posvěcující milosti P. Marie před smrtí jejího Syna,“ ČKD (1906): 161–165.

11. Antonín PODLAHA, „Zázračné přenesení domu P. Marie do Trsatu a odtud do Lorety,“ ČKD (1907): 341–342, 516; (1908): 679.

12. František HRUBÍK, „Svátek Apparitionis B. M. V. Immaculae zvané de Lourdes,“ ČKD (1908): 71–72.

4. PŘEKLADOVÁ LITERATURA

1. Sv. Alfons Maria de LIGUORI, *Chvály mariánské*, překladatel Vojtěch Šrámek, 2. oprav. vyd., Praha: Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franc, 1901, 496 s. (KTF UK; Bibliotheca dominicana Olomouc). Klasické dílo významného svěťce, biskupa, učitele církve a zakladatele redemptoristů (nar. 1696, zemř. 1787), známého u nás také skrze překlady jeho dalších děl: dílo, které již zaujímá pevné místo v dějinách mariologie.³⁸ Po meditacích nad modlitbou *Salve Regina* následují úvahy o hlavních mariánských svátcích, o ctnostech Panny Marie, o invokacích loretánských litaníí a některá další pojednání. Jak je patrné, jedná se již o druhé vydání Šrámkova překladu: poprvé vyšel u téhož nakladatele v letech 1881 (I. díl) a 1886 (II. díl). Dílo se později dočkalo nového překladu od redemptoristy Stanislava Špůrka pod názvem *Vznešenosti Panny Marie*.³⁹

2. Antoine DENIS, *Měsíc Panny Marie: Rozjímání o modlitbě Zdravas Královno*, Duchovní knihovna, roč. XXIV, č. 1, překladatel Jan Kotlín, Brno: Knihtiskárna benediktinů rajhradských, 1904, 312 s. (NKP; KTF UP; Bibliotheca dominicana Olomouc [jen I. část]). Překlad rozjímání od francouzského jezuitu Antoine Denise (nar. 1818, zemř. 1892), která vyšla v originále pod názvem *Les bontés de la Reine du Ciel, ou, le Salve Regina médité* (2. ed. Paris: V. Palmé, 1883). Překladatel se představuje jako farář ve Věžně.

3. A. CHEPALLE D'AQUE, *Kritika katolické nauky o P. Marii*, Praha: [s.n.], 1905, 29 s. (NKP). Ptotikolické dílko od blíže neurčitelného francouzského autora.

4. K. MART, *Jest úcta Panny Marie oprávněna?*, Časové úvahy; roč. IX, č. 10, překladatel S. Čestínský, Hradec Králové: [s.n.], 1905, 24 s. (NKP). Apologetické dílko, jehož autorem bude zřejmě francouzský novinář Charles Mart.

³⁶ Kněz a významný znalec staroslovenštiny (nar. 1865, zemř. 1959).

³⁷ O Karlu Vrátném (nar. 1867, zemř. 1937), překladateli a spisovateli, srov. Jiří ZIZLER, „Karel Vrátný,“ in *Lexikon české literatury*, sv. 4/II, U–Ž, s. 1494–1496.

³⁸ Srov. studii významného mariologa, redemptoristy Clémenta DILLENCHNEIDERA, *La Mariologie de S. Alphonse de Liguori*, Fribourg (Suisse): Studia Friburgensia, 1931, která je celá zasvěcena této knize sv. Alfonse.

³⁹ Frýdek: Exerciční dům, 1939; Olomouc: Marice cyrilometodějská, 2009.

5. Jacinto VERDAGUER, *Květy Mariiny*, Vybrané spisy Jacinta Verdaguera, 1, překladatel Sigismund Bouška, Prostějov: Nový život, 1906, 197 s. (NKP; MZK; Aletti; Arcibiskupská knihovna Olomouc). Autor je kněz a jeden z nejvýznamnějších španělských, respektive katalánských básníků (nar. 1845, zemř. 1902).⁴⁰ Do češtiny bylo přeloženo více jeho děl.⁴¹ Sbírkou půvabných mariánských básní *Flors de María* napsal a vydal na sklonku svého života (1902).⁴² Sám ji opatřil úvodem „Květenu mariánskou“. Překladatel, o němž byla zmínka již výše a který byl velkým Verdaguerovým obdivovatelem, napsal jeho životopisnou črtu, uveřejněnou v závěru knihy (s. 177–193). Kniha se ještě dočkala druhého vydání v roce 1929.⁴³

5. ZÁVĚREČNÉ SHRNTÍ A ZHODNOCENÍ

Máme-li nyní přistoupit k závěrečnému shrnutí a zhodnocení, je třeba nejdříve konstatovat, že mariologické literatury *in sensu stricto*, tj. odborných, teologických pojednání o tajemství Panny Marie, se v zpracovávaném období let 1900–1910 nachází poskrovnu. Je to jistě dáno také tím, že teologické vzdělání probíhalo tehdy latinsky, takže s dogmatickým probíráním mariologie se můžeme především setkat v latinských teologických manuálech, respektive v rámci dogmatického traktátu *De Deo Redemptore*.

Za vysloveně mariologické lze tak více méně označit jen některé příspěvky ve sborníku Literární jednoty olomouckých bohoslovců *Matce Boží* a v *Almanachu Mariánském vydaném na památku Mariánského kongresu v Praze 1905* a především články v ČKD, z nichž některé jsou tak rozsáhlé, že se takřka vyrovnají menším monografiím. Tento časopis je skutečně „výkladní skříní české teologie v daném období.“⁴⁴ I dnes nepřestává vzbuzovat obdiv a úctu pro svou vědeckou hloubku a solidnost a současně ryzí církevní smýšlení.

Zvláštní místo v mariologické literatuře našeho období náleží Podlahově edici traktátu – dialogu o Neposkvrněném početí Panny Marie od

⁴⁰ Srov. např. Zdeněk HAMPL, „Verdaguer, Jacint,“ in *Slovník spisovatelů: Španělsko, Portugalsko*, Praha: Odeon, 1968, s. 363–364.

⁴¹ Jaroslav Vrchlický přeložil jeho epos *Atlantis* (Praha: Jaroslav Pospíšil, 1891). Sigismund Bouška ještě přeložil jeho básnické sbírky *Sen sv. Jana* (Praha: J. Otto, 1893) a *Eucharistie* (Prostějov: Archa, 1914; 2. vyd.: Praha: Československá akciová tiskárna, 1929).

⁴² Barcelonský arcibiskup udělil svým diecezánům sto dní odpustků pro každou jednotlivou báseň této knihy, kterou přečtou nebo vyslechnou (srov. s. 174).

⁴³ Spisy Sigismunda Boušky 2, Praha: Československá akciová tiskárna.

⁴⁴ Pospíšil, „Prolegomena ke studiu české christologie 1901–1910,“ s. 85.

františkána Jana Vodňanského z počátku XVI. století. Jeho publikování jistě souvisí s Podlahovou studií „Učení o neposkvřněném početí Panny Marie v Čechách před prohlášením učení toho za dogma“, uveřejněnou v ČKD v letech 1904–1905.

Uvedeným konstatováním nechceme ostatní literaturu – spíše mariánskou než mariologickou – odmítat či jí přisoudit jen jakési podřadné místo. Vždyť zvláště v oblasti mariologie platí, že posvátná nauka (*sacra doctrina*) je velmi úzce propojena se smyslem pro víru (*sensus fidei*) a zbožností (*pietas*). Zde jsou převládajícím literárním druhem – a vlastně nejčastějším druhem ve sledovaném období vůbec – mariánská kázání, a to především kázání určená pro májové pobožnosti. Z nich si určitě zaslouží větší pozornost ta kázání, jejichž autoři vynikali teologickým vzděláním (František Šulc, Antonín Rejzek) či básnickým nadáním (František Bernard Vaněk, Sigismund Bouška). Mimořádná zmínka tu patří *Kázáním mariánským* od Antonína Lenze, jež jsou jakýmsi zpečetěním jeho významné a bohaté mariologické literatury z 19. století. Znovu zde opakujeme, co jsme uvedli ve svém předchozím článku o mariologické bibliografii 19. století, že by si totiž mariánská nauka tohoto velkého českého teologa – včetně zmiňovaných kázání – zasloužila samostatné zpracování, a to alespoň na úrovni diplomové práce.

Mariánským tématem, které v našich letech 1900–1910 převládá, je bezesporu Mariino neposkvřněné početí, což je především dáno tím, že na rok 1904 připadalo padesáté výročí jeho dogmatického vyhlášení. I zpracování literatury o tomto tématu by mohlo být vhodným námětem diplomových či jiných prací.

Hned po Neposkvřněném početí je zřejmě nejčastějším předmětem publikací zjevení Panny Marie v Lurdech. Opět je to dáno příležitostmi jeho padesátého výročí v roce 1908, ale také velkými národními poutěmi do Lurd a vůbec rozšířením úcty k Panně Marii Lurdské u nás. Také fenomén velké popularity Lurd v našich zemích by mohl být vhodným tématem dalšího zkoumání a písemného zpracování.

Pomyslné třetí místo v tematickém výskytu náleží asi loretánským litaním, neboť jejich struktura byla ideální pro rozvržení májových kázání. Vedle spisů, které se zabývají celými litanii, se setkáváme s díly o jejich jednotlivých invokacích (*Mater admirabilis*, *Mater boni consilii*, *Auxilium christianorum*, *Refugium peccatorum*) a také o jiných mariánských modlitbách (Zdrávas Maria, Zdrávas Královno, Anděl Páně).

Z hlediska *auditus fidei* nalezneme pojednání o Matce Boží v Písmu svatém, u církevních otců, v liturgii církve a v křesťanském výtvarném umění a též o Mariině životě. Z následného aspektu spekulativní teologie čili *intellectus fidei* zde máme příspěvky o Panně Marii ve vztahu k Boží prozřetelnosti a církvi, o jejím srdci a ctnostech.

Nechyběj ani díla o mariánských poutních místech v českých zemích a zvláštní spis o Sv. Kopečku u Olomouce. Vícekrát se setkáváme s tématem Mariánských družin, které pod vedením jezuitů patřily tehdy k velmi rozšířené formě mariánských bratrstev. Nakonec musíme zmínit příspěvky o přítomnosti Panny Marie v krásné literatuře i některá kritická, protikatolická díla.

Při celkovém hodnocení našeho období nemohou určitě chybět kritické připomínky: již bylo zmíněno, že odborné mariologické literatury není mnoho. Katolická církev se i v těchto letech 1900–1910 nepřestávala u nás těšit určitému privilegovanému postavení a mimořádné podpoře vládnoucího habsburského rodu i celého státu, který chápal sám sebe jako katolický: to mělo pro církev a v jejím rámci pro teologickou produkci bezesporu své velké výhody,⁴⁵ ale také svá úskalí a nebezpečí určité stagnace.

Na druhé straně rozhodně nechceme být těmi, kteří si o sobě povýšeně myslí, že jsou těmi nejlepšími, dívají se skrze prsty na úsilí našich předků o teologické poznání a považují je za něco zcela překonaného. Právě byla v oblasti mariologie naznačena jeho tematická šíře. K ní se nejednou připojují poctivost, solidnost a hloubka uvažování, které by si v některých případech zasloužily zvláštní prozkoumání a zpracování a jež jsou vždy povzbuzující a inspirativní.

The Czech Mariological (and Marian) Bibliography 1900–1910

Keywords: Theology; History of Czech theology; Mariology; Virgin Mary; 1900–1910

Abstract: The proposed study is an continuation of the research regarding the Czech mariology of the 19th century. After the methodological introduction, three parts are proposed: the first one containing an annotated bibliography of Czech Marian books from 1900 to

⁴⁵ K těmto výhodám např. patřila skutečnost, že v habsburské monarchii nebyly teologické fakulty vyňaty ze svazku univerzit, jak k tomu naopak došlo v jiných zemích, zvláště v románských.

1910; the second one with a survey of articles from the revue *Časopis katolického duchovenstva* from these years; the third one containing an annotated bibliography of foreign Marian books translated into Czech over these years. The study is concluded by a synthetical review and evaluation of the mentioned Marian literature.

PhDr. Štěpán M. Filip OP, Th.D.
Katedra systematické teologie
CMTF UP
Univerzitní 22
771 11 Olomouc